

protestantske gemeente de gaastmar

Een kijkje in en om de kerk van Gaastmeer.

I. De hal.

1. Direct bij binnenkomst hangt om de hoek van de deur een foto van het belangrijkste van dit gebouw: de levendige, jonge gemeente van Gaastmeer die onder het dak van dit kerkgebouw samenkomt.

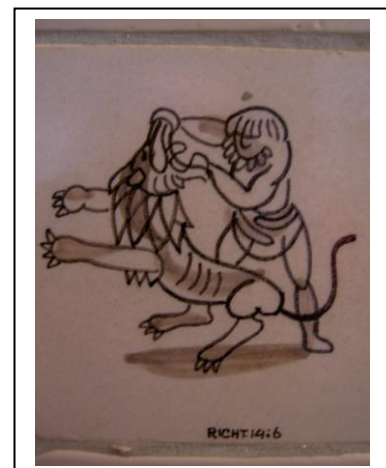

2.

Onder de kapstok vindt u het zegel van Heer Idsert. De Gaastmeeders zochten lang geleden, in de strijd tussen de Schieringers en de Vetkopers, hun heil bij de Groningers. Op 14 juli 1496 drukte Heer Idsert zijn zegel in de was onder dit verbond. Die afdruk is tot op de dag van vandaag bewaard gebleven.

3. Let u ook op de prachtige bijbelse tafereeltjes op de tegeltjes onder het raam. Voor wie niet (meer) zo bijbelvast is, staat onder elk tafereeltje geschreven waar u het betreffende verhaal kunt vinden. Op het tegeltje hiernaast ziet u Simson in gevecht met de leeuw.

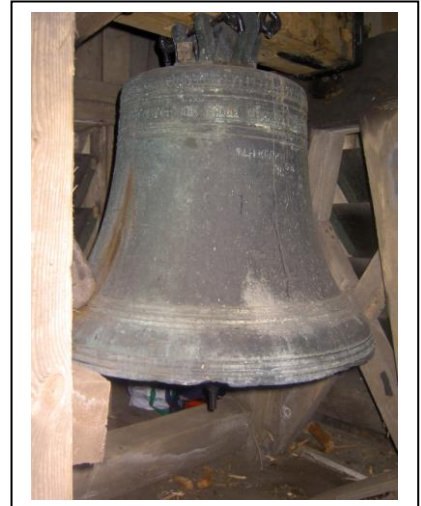
4.

Kijk eens naar boven langs het luidtouw. Door het vele luiden is er een schroeiplek in het plafond ontstaan. De klok wordt in Gaastmeer geluid bij het begin van de kerkdienst. Bovendien wordt er een kwartier lang geluid als er iemand overleden is.

5. De klok, die nog ieder half uur van zich laat horen, is al bijna 500 jaar oud. Ze werd gegoten in 1519 en gewijd aan de "moeder van de koning der engelen" (Maria). De klok is dus nog altijd katholiek en heeft nog meegemaakt hoe, voor de reformatie, de priester van Gaastmeer achter het altaar stond. In 1609 werd de laatste priester van Gaastmeer nog onderhouden van de kerkelijke bezittingen.

Omdat dit waarschijnlijk een beminnelijk man was, had hij lang na de reformatie nog steeds grote invloed in Gaastmeer. Hierbij speelde ook mee dat de dominee die na de reformatie aangesteld werd naast Gaastmeer en Nijhuzum ook nog Oudega c.a. onder zijn hoede had. De altaren stonden in 1609 nog vrolijk in de kerk en op het kerkhof was nog menig kruisbeeld te vinden. Dit was een aanstoot in de ogen van de classis. Daarom werd in 1610 besloten om Gaastmeer/Nijhuzum en Oudega c.a. van elkaar te scheiden. Men kreeg hier toen voor het eerst een eigen dominee die de strijd aan moest binden met het "papisme". Sinds 1610 is Gaastmeer dus een zelfstandige gemeente. (Voor meer info over de kerkgeschiedenis van Gaastmeer zie bijlage 1.)

6.

Tegenover de kapstok is een grafsteen ingemetseld in de muur. Deze steen lag oorspronkelijk op de kerkvloer. Door de vele voeten die er overheen gelopen zijn is de rechterhelft bijna helemaal weggesleten. De steen is van Jan Wieggers Visser. Uit het bootje, de paling en de vis is op te maken dat het een telg uit de rijke Visser-familie is. De naam van deze familie prijkt op steentjes bij de deur in vrijwel ieder oud huis in Gaastmeer dat enig aanzien heeft. De familie naam vinden we ook terug op het

avondmaalszilver en het zilveren doopschaaltje. Blijkbaar droegen de Vissers de kerk een warm hart toe.

7. Vlak naast de deur naar de kerk is een tegeltje ingemetseld ter herinnering aan de oprichting van de wereldraad van kerken in Amsterdam in 1948. Dit kleine dorpskerkje staat niet op zichzelf. Wij weten ons verbonden met alle kerken en kerkjes over de hele wereld. Het tegeltje hangt hier om ons daar steeds weer aan te herinneren

8.

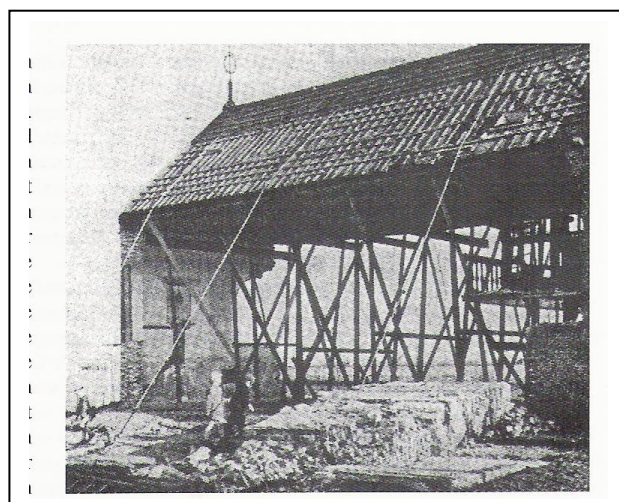

Naast het prikbord hangt een tekening van Johannes Attema. Dit was de schilder van Gaastmeer, die zelfs vijf jaar lang op paleis Soestdijk gewerkt heeft. De heimwee naar Friesland was echter sterker dan de eer om aan het hof te werken. Attema tekende de kerk zoals die er voor de grote verbouwing in 1957 uitzag. In werkelijkheid was de 17e eeuwse preekstoel, niet

gehinderd door enig gevoel voor historische waarde, wit geschilderd. Maar Johannes "Potsje", zoals zijn bijnaam luidde, zag rond 1950 dwars door de steriele lagen witte verf, reeds de toekomstige schoonheid van echt eikenhout. (Voor meer info over het leven van Johannes Attema zie bijlage 2)

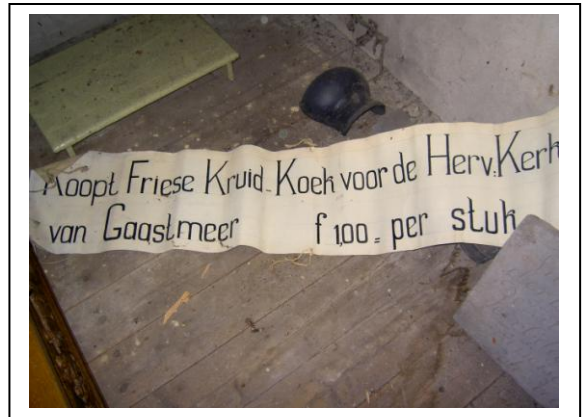
II. Over de verbouwing.

9. In 1957 onderging de kerk onder de bezielende leiding van ds. Jelke Bruinsma een verbouwing, die in wezen meer een herbouwing was. De kerk werd bijna helemaal afgebroken. Halverwege stond alleen het dak nog op een paar palen overeind. De schoonvader van Bruinsma, Jan Adriaanse die zelf ingenieur was sprak toen de woorden:
De kerk van Jelke blijft meer door het geloof dan door de techniek overeind.

10. Gaastmeeders stonden met kruidkoeken tot op de Dam van Amsterdam om de verbouwing te bekostigen. Sindsdien is deze kerk onlosmakelijk verbonden met "de koekeaksje". Boven in de toren worden nog herinneringen bewaard aan deze roemruchte tijden. De reclamespandoeken liggen er nog: 'Koopt Friese Kruid Koek voor de Herv. Kerk van Gaastmeer f.1,00 per stuk'

11. Als u foto's van de kerk van voor en na de verbouwing naast elkaar legt, kunt u zien dat de kerk een stukje langer geworden is. Er is een raam bijgekomen.

III. In de kerk.

12.

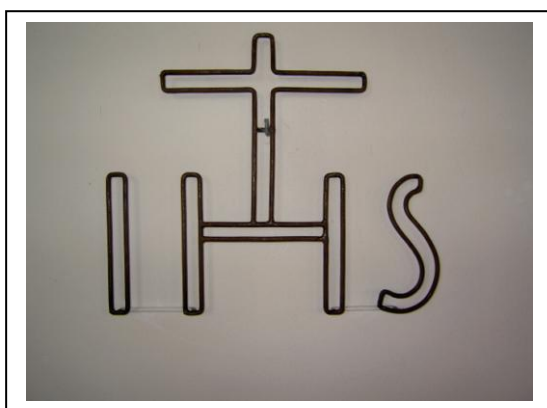

De preekstoel in de kerk is "oud zeventiende eeuws". Zo ongeveer uit 1650 dus, maar het kan ook wat eerder zijn. Misschien heeft de eerste dominee van Gaastmeer die hier in 1610 aantrad er nog wel vanaf gepreekt. Hij had het hier blijkbaar best naar zijn zin, want hij heeft hier tot 1630 gestaan. Van de witte verf van voor 1957 is geen spoor meer te bekennen. Johannes Attema heeft gelijk gekregen.

13. Het orgel is gebouwd in 1890.
 Voor de kenners: Het is van Bakker
 en Timmenga en verkeert nog in
 de originele staat. de dispositie luidt:
 Prestant 8', Bourdon 8',
 Viola di Gamba 8'
 Octaaf 4', Quint 3',
 Fluit 4', Woudfluit 2'.
 Het klavieromvang is C-f'''.
 Het orgel heeft een aangehangen pedaal.

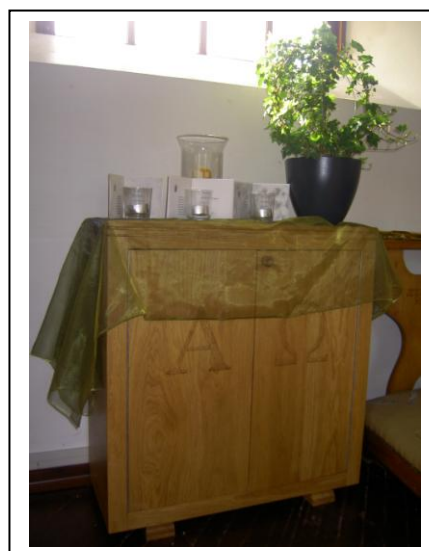
14.

Aan de wand hangen een aantal christelijke symbolen. De letters I H S van het symbool hierboven staan voor *In Hoc Signum*. Dat is latijn voor: *In dit teken*. Dit zijn de beroemde woorden uit de droom van Constantijn. Het verhaal gaat als volgt: Op een dag in 312 kreeg de officier Constantijn een visioen. Hij was net in oorlog tegen zijn tegenstander Maximinius. In zijn droom verscheen hem een engel

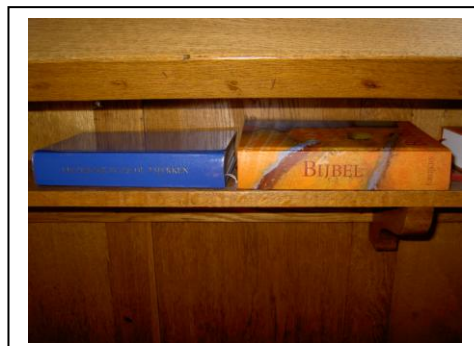
die hem een kruis voorhield en zei: "*In dit teken* zult gij overwinnen" Constantijn besloot het kruis op de schilden van zijn soldaten te schilderen en won deze belangrijke veldslag. Als dank besloot hij in 313 dat christenen niet meer opgepakt mochten worden. Vanaf toen mocht je dus openlijk christen zijn. In 324 overwon Constantijn al zijn vijanden en werd hij keizer over het hele rijk. Pas op zijn sterfbed besloot keizer Constantijn om – in navolging van zijn moeder de heilige Helena- zelf ook christen te worden. Hij was dus de eerste christelijke keizer. Met deze beroemde droom van Constantijn begon het christendom als wereldgodsdienst. (Voor de overige symbolen zie bijlage 3)

15. Voor in de kerk is een plek ingericht waar wij de overledenen gedenken. Op de zondag na het overlijden wordt een kaartje met de naam van de overledene en een kaarsje op dit kastje gezet. Het kaarsje brandt iedere zondag. Bij de gedachtenisdienst van de overledenen (de laatste zondag van het kerkelijk jaar) krijgt de familie dit kaartje mee naar huis. Naast de kaarsjes staat een klimopplantje: symbool van hoop (altijd groen) en trouw (hechten). Op de kast staan de eerste en de laatste letter van het Griekse alfabet.

De alpha en de omega. Daarmee drukken we uit dat God het begin en het einde is van alles. Onze doden worden van voor hun geboorte tot na hun dood door Hem gedragen. Het kleed onder de kaarsjes heeft de kleur van het kerkelijk jaar (groen, paars, wit of rood)

16. In de banken liggen de Nieuwe Bijbel Vertaling en het Friese liedboek. Omdat wij in dit dorp van oudsher gewend zijn Fries te praten heeft die taal ook een plek in de kerkdienst. Een van de twee lezingen wordt in het Fries gelezen. Iedereen die het Fries niet verstaat kan in het Nederlands mee lezen. Daarnaast zingen we ook een lied in het Fries.

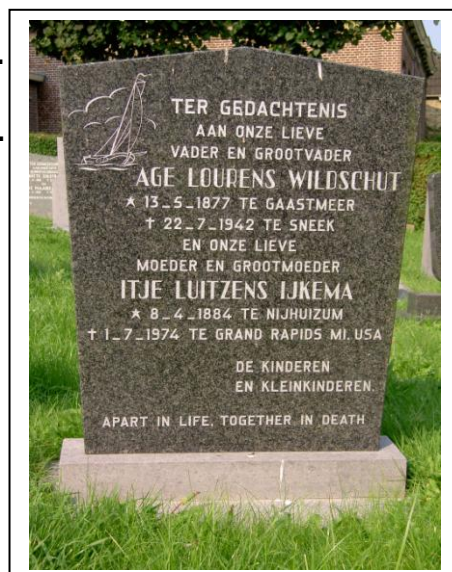
IV. Om de kerk.

17.

Als u de kerk uitloopt, vindt u aan uw linkerhand, achter de heg het graf van ds. J. Bruinsma en zijn vrouw A. Adriaanse. Over het leven en werk van ds. Jelke Bruinsma is in 2003 een boekje geschreven door dr. G. Abma *Jelke Bruinsma ondernemend dominee in het (recreatie)dorp Gaastmeer*. Het boekje is te koop bij de plaatselijke winkel.

18. Een ander bijzonder graf vindt u aan de noordzijde van de kerk. Daar ligt Age Lourens Wildschut begraven. Het tragische avontuur van de emigratie van zijn gezin is beschreven in *It wrede paradys* van Hylke Speerstra. (Zie bijlage 4 in het Fries en in het Nederlands). Age kon daar niet aarden en kwam na twee jaar Amerika terug naar Gaastmeer. Zijn vrouw en kinderen bleven achter. Age veranderde in een wrak en belandde uiteindelijk in het armenhuis in Heeg. Hij overleed in het dr. Wumkeshûs in Sneek en werd begraven door een paar trouwe Gaastmeeders. Geld voor een steen was er niet. Zijn vrouw en kinderen zouden pas een half jaar later het bericht van zijn dood vernemen. Pas in de jaren tachtig toen de familie over was uit Amerika kreeg het graf een steen. Op de steen staan de woorden: 'Apart in life, together in death' (bij leven gescheiden, verenigt in de dood)

Voor deze rondleiding is gebruik gemaakt van de volgende bronnen:

1. ABMA, G., *Jelke Bruinsma ondernemend dominee in het (recreatie)dorp Gaastmeer*, Easterein 2003
2. PIEBENGA, J., *De kerkgeschiedenis van Gaastmeer*. Rondzendbrieven van E. Atsma aan de vrienden van Gaastmeer brief 16 (13/9/1970) tot brief 27 (28/9/1974)
3. SPEERSTRA, H., *It wrede Paradys*, It Hearrenfean 1999
4. DOARPSBELANGEN DE GAASTMAR, *It âlde fotobalbum fan 'e Gaastmar*. 1981

De Gaastmar, 11 december 2005,
ds. Jan Willem Nieboer